

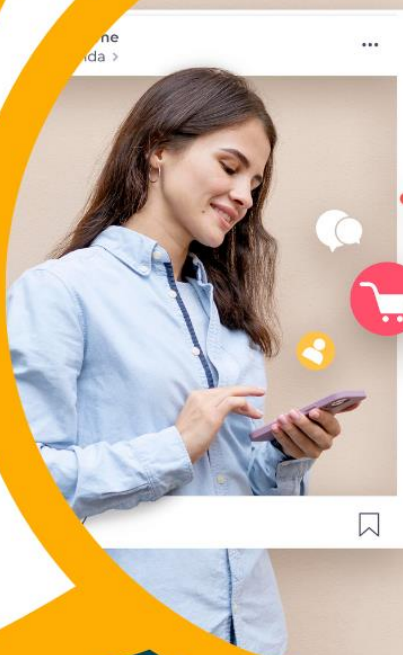
TABASCO

A Targeted Anti-Bully Approach in
Schools by Campaigning and Organising

НАЦИОНАЛЕН ДОКЛАД БЪЛГАРИЯ

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

ИЗГОТВЕН ОТ:

Европейски център
за качество ООД

Резултат 1

Национален доклад: БЪЛГАРИЯ

СЪДЪРЖАНИЕ

Въведение	3
Документално проучване на настоящата ситуация в БЪЛГАРИЯ	5
ЗАКОНОДАТЕЛСТВО, ОФИЦИАЛНИ МЕРКИ, ЧАСТНИ ИНИЦИАТИВИ, ОТРАЗЯВАНЕ В ПРЕСАТА	5
Сериозност на проблема	7
Средства за защита, прилагани от училищата, научни препоръки, подходи, подкрепяни от властите, признати най-добри практики.....	12
Официални точки за контакт или горещи линии	12
Линии за помощ	15
Онлайн общности	17
Информационни центрове	20
Национални кампании	22
Участие на местните заинтересовани страни в осведомяването и превенцията на тормоза.....	30
Участие на всички заинтересовани страни в осведомяването и превенцията на тормоза.....	31
Сравнение на подходите и липсващи подходи	33

ВЪВЕДЕНИЕ

Липсват актуални представителни данни за това каква част от децата в България са били жертви на кибертормоз. На европейско ниво официалната статистика отчита нарастване на случаите на кибертормоз. Това отчасти се дължи на факта, че децата прекарват повече време онлайн заради пандемията. Децата понесоха много вреди заради коронавируса. Тийнейджърите, например, трябваше да променят начина си на живот за една нощ - без училище, без тренировки, без приятелства. Изведнъж всичко изпадна в застой. Това ги накара да започнат да прекарват повече време със смартфоните и компютрите си. Данните от националната телефонна линия за помощ на Държавната агенция за закрила на детето, 116 111, показват, че по време на пандемията децата са започнали да общуват значително повече чрез социалните мрежи.

През 2020 г. на Националната гореща линия за насилие над деца в България са получени 817 сигнала за насилие над деца. Най-често се съобщава, че насилието се извършва в семейството от родителите. Много често родителите, които съобщават за насилие над деца, са в родителски конфликт. През пандемичния период (2020-2021 г.) горещата линия е получила приблизително 77 400 обаждания. Проведени са 26 231 консултации, изискващи психологическа помощ. Най-често сигналите са били от деца, които съобщават за насилие над други деца. Родители и учители също са подавали сигнали.

Кибертормозът е важна тема не само в България, но и по света, тъй като може да доведе до неприятни последици в реалния живот. Той предизвиква силни негативни емоции. Жертвите се чувстват нещастни и депресирани през по-голямата част от времето; имат ниска самооценка; чувстват се отхвърлени и изолирани от връстниците си; проявяват соматични симптоми като главоболие, болки в корема, треска; проявяват девиантно поведение, възможни са дори опити за самоубийство. (Unicef, 2010 г.)

През юни 2020 г. Коалицията за медийна грамотност в България провежда изследване на тема "Дистанционно обучение и грамотност по отношение на медийните умения" сред 144 ученици на възраст от 12 до 18 години (5^{ти} до 12^{ти} клас). Изследването разкрива, че приблизително всяко трето дете от интервюираните е преживяло злонамерено поведение от страна на съученици. Онлайн и поведенческите

модели на децата в учебна среда не са предмет на това проучване, но проблемът, за който свидетелства този висок процент, не бива да се пренебрегва от учители, родители, училищни психолози и специалисти в областта на образованието. Онлайн конфликтите не изчезват с изключване на компютъра - те могат да се пренесат в реалния живот. Ето защо е необходимо по-нататъшно проучване на мащабите на кибертормоза в България.

Всяко второ дете е преживяло някаква форма на насилие, сочи ново проучване на УНИЦЕФ в България (2020 г.). Децата и младите хора, които са преживели насилие или пренебрегване, както и тези, които се чувстват несигурни, имат много по-ниско ниво на благосъстояние спрямо останалите деца. Това сочат данните от национално представително проучване, поръчано от УНИЦЕФ и проведено от Coram International, като дейността по събиране на данни в България е извършена от ESTAT.

Проучването е първото по рода си всеобхватно изследване в страната, тъй като включва събиране на данни за всички форми на насилие срещу деца в различни среди, както и цялостна оценка на капацитета на съответните служби за предотвратяване и противодействие на това явление.

Проведено в периода **2019-2020 г.**, проучването обхваща национално представителна извадка от домакинства, включваща 1174 деца на възраст 13-17 години, 837 младежи на възраст 18-25 години и 1411 възрастни, както и проучване сред 887 професионалисти - учители, социални работници, прокурори и магистрати, здравни специалисти и полицейски служители.

Основните изводи от това изследване показват, че:

- Всяко второ дете (47%) е преживяло някаква форма на насилие до 18-годишна възраст.
- Най-често срещаният вид е емоционалното насилие (45,9%), следвано от физическото насилие (31,2%), сексуалното насилие (15,6%) и пренебрегване (10,5%).
- Насилието е най-често срещано сред децата в училище (38,3 %), следвано от насилието в общността (37,6 %) и вкъщи (30,9 %).
- Всяко трето дете (34,8%) съобщава, че не се чувства в безопасност у дома, в училище или в общността.

- Всяко седмо дете съобщава, че е било жертва на онлайн тормоз, най-често в социалните мрежи и онлайн форумите.

"Злоупотребата с деца може и трябва да бъде предотвратена. Ключова стъпка към превенцията на насилието е събирането на надеждни данни, които да помогнат за разработването на политики, програми и мерки в подкрепа на децата и родителите, както и за анализ на тяхното прилагане", заяви д-р Джейн Муита, представител на УНИЦЕФ в България.

Следващият преглед на настоящата ситуация в България се основава на (онлайн) документално проучване, проведена онлайн анкета сред 39 български ученици и дълбочинни интервюта с шест български ученици.

ДОКУМЕНТАЛНО ПРОУЧВАНЕ НА НАСТОЯЩАТА СИТУАЦИЯ В БЪЛГАРИЯ

ЗАКОНОДАТЕЛСТВО, ОФИЦИАЛНИ МЕРКИ, ЧАСТНИ ИНИЦИАТИВИ, ОТРАЗЯВАНЕ В ПРЕСАТА

В България не се прилагат конкретни политики, насочени към кибертормоза, а явлението се разглежда основно в контекста на политиките срещу насилието. В Правилника за прилагане на Закона за закрила на детето е дефинирано понятието "насилие над деца". Съгласно чл. 7, ал. 1 и 2 от Закона за закрила на детето всяко дете има право на закрила от всякакъв вид насилие и всеки, на когото стане известен случай на насилие, е длъжен да сигнализира на съответните органи. Съгласно Закона за училищното и предучилищното образование институциите в системата са длъжни да разработват и прилагат цялостни политики за позитивна атмосфера и дисциплина, които включват превенция на тормоза. Освен това всички закони трябва да бъдат съгласувани с "Конвенцията за правата на детето", която е приета през 1991 г.

Кибертормозът се разглежда в политиките на местните училища за превенция на тормоза или насилието като цяло. Кибертормозът е обхванат от общата национална политика за превенция на насилието в училищата в България. В съответствие с Националния план за превенция на насилието над деца за периода 2012-2014 г. Министерството на образованието и науката, в сътрудничество с Държавната агенция за закрила на детето, създава Механизъм за противодействие на тормоза между децата

и учениците в училище. Целта на този инструмент е да очертае единен механизъм за противодействие на тормоза, като подкрепи училищата в усилията им да се справят с това явление. Механизмът е създаден от работна група към Министерството на образованието с участието на представители на Министерството на труда и социалната политика, Агенцията за социално подпомагане, Държавната агенция за закрила на детето, Национална мрежа за децата, Фондация "Асоциация Анимус", Асоциация "Родители", Асоциация "Дете и пространство" и УНИЦЕФ България. Документът има за цел да създаде рамката на единен механизъм за превенция на насилието и интервенция при тормоз, който да подкрепя институциите в системата на предучилищното и училищното образование в усилията им за създаване на сигурна образователна среда.

Дефиницията за тормоз, възприета в официалните стратегически документи, е тази на д-р Олвеус: "Жертва на тормоз е човек, който е изложен многократно и продължително на негативни действия от страна на едно или повече други лица, срещу които той/тя не може да се защити."

"Кибертормозът" и "кибернасилието" се определят като тормоз и насилие, които се случват в цифрова среда чрез цифрови устройства. Те могат да включват създаване и разпространение на обидни, заплашителни и подигравателни визуални материали, снимки и текстови съобщения, които уронват достойнството или унижават детето: заснемане на видеоклипове/снимки на дете с мобилен телефон и разпространение на снимките или видеоклиповете без съгласието на детето, кражба на самоличност/профили, обиди, разпространение на слухове в социалните мрежи и др. Ако едно дете е въввлечено в рискована ситуация онлайн, това винаги има отражение в реалния му живот. Преживяванията за детето могат да бъдат още по-унизителни, тъй като кибертормозът не може да бъде спрян веднага и е достъпен за много по-голям кръг от хора.

Случаите на кибертормоз рядко се отразяват в българската преса. Българската телеграфна агенция съобщава за инциденти веднъж/два пъти годишно. Националните вестници рядко съобщават за случаи. Рядко се обсъждат случаи и в телевизионните новини (веднъж на няколко години). Най-често в медиите се отразяват теми като инциденти, последици от (кибер)тормоза и кампании или други мерки за превенция. Примери за заглавия в пресата са:

- "Какво е кибертормоз? "

- "Внимание! Двоен ръст на насилието над деца в мрежата"
- "Една четвърт от българските деца са били обект на онлайн тормоз"
- "Кибертормозът и фалшивите новини - актуалната реалност в интернет"
- "Какво да направите, ако детето ви е жертва на тормоз в училище"
- "Опасностите в интернет, които дебнат нашите деца"

СЕРИОЗНОСТ НА ПРОБЛЕМА

Резултатите от проведената анкета показват, че в България почти седем от десет ученици (69,2%) са посочили, че са били жертва на общ кибертормоз поне веднъж през последните три месеца. По-малка част от българските ученици (37,8%), участвали в проучването, посочват, че са били жертва на кибертормоз, основан на предразсъдъци, поне веднъж през последните три месеца. Що се отнася до извършването на кибертормоз, приблизително един от всеки трима български ученици (35,9%) признава, че е извършвал общ кибертормоз поне веднъж през последните три месеца, а двама от всеки десет български ученици (20,5%) признават, че са извършвали кибертормоз, основан на предразсъдъци. Всеки четвърти български ученик (25,6 %) е бил поне веднъж през последните три месеца свидетел или очевидец на общ кибертормоз и (43,1 %), а също така всеки четвърти (26,3 %) поне веднъж през последните три месеца е бил свидетел или очевидец на кибертормоз, основан на предразсъдъци.

Участниците в дълбочинните интервюта споделят как използват социалните медии. Участниците в интервютата посочват голямо разнообразие от социални медии, които използват: Instagram (4), Viber (4), Facebook и Messenger (3), Discord (3), Tik-Tok (3), YouTube (2), Snapchat (1) и LinkedIn (1). YouTube и Tik-Tok се използват за гледане на видеоклипове, свързани с интересите, хобитата или ежедневието; Instagram - за чат и релаксация чрез гледане на мемета и риалитита; Discord - за комуникация по училищни проекти и отборни онлайн игри. Участниците в интервюто използват социалните медии предимно, за да се информират за случващото се в техните приятелски кръгове и за общуване с приятели, съученици и роднини, за споделяне на забавни мемета, за публикуване на снимки, за споделяне на връзки, за следене на популярната култура (актьори, телевизионни сериали, събития) и за

запознаване с актуалните тенденции. Всички участници, с изключение на един, споделят, че предпочитат да общуват с хора, които познават, и избягват контакти с напълно непознати, като заключват акаунтите си или ги правят лични. За всички интервюирани изборът на използваните социални медии се определя от функционалността на съответната медия и предпочитанията на близкото обкръжение на лицето (на кои платформи са активни неговите познати). Ежедневно времето, прекарано в социалните медии, варира между различните участници от 1-2 часа на ден до 4-5 часа.

Участниците в интервютата споделят, че имат най-вече положителен опит със социалните медии. Българските участници в интервютата считат, че социалните медии им позволяват да научават всеки ден нови неща, свързани с техните интереси, хобита, ежедневието, творческо вдъхновение. Положителните преживявания, за които споделят, са най-вече свързани с общуването с приятели, работата в екип в онлайн игри, общуването с интересни нови приятели, включително от чужбина, изграждането на увереност в себе си чрез одобрението на връстници. Едно от момичетата споменава, че благодарение на групата в Instagram с 10 нейни съученици са се опознали много по-добре в неформална и спокойна среда отколкото в клас. "Не мисля, че щяхме да бъдем толкова добри приятели без тази онлайн група. Чувствам се много удовлетворена от този опит, защото в момента мога да кажа, че тези хора са ми почти най-близките на света и наистина им имам доверие." - добавя тя [момиче, на 16 години, България]. Друго момиче, обичащо фотографията, споделя, че Instagram ѝ носи много положителни преживявания, тъй като ѝ позволява да организира най-добрите си снимки във времето и да си припомни положителните спомени, свързани със заснетите моменти. Участниците в интервютата споделят и за някои отрицателни преживявания.

Участниците в интервютата разказват и за негативен опит в социалните медии. Двама от шестимата участници в дълбочинните интервюта не могат да посочат нито едно преживяване в социалните медии, което да им е донесло негативни емоции. Едно момиче споделя, че социалните медии създават много нереалистични стандарти за красота и често, когато виждаш толкова много хора, които изглеждат нереално добре, неволно започваш да се сравняваш с тях. "Това може да те накара да се чувстваш несигурен в това как изглеждаш и да окаже негативно влияние върху психиката ти." - обобщава тя [момиче, на 16 години, България]. Един от шестимата участници споделя,

че е бил изключен от онлайн група на класа като отмъщение, защото е направил забележка за лошия език, използван от администраторите на групата. Други примери за преживявания, носещи неприятни емоции, дадени от участниците в интервюта в България, включват: излагане на неприятно съдържание онлайн; контакт с непознати, които могат да бъдат считани за потенциално опасни (обикновено по-възрастни мъже изпращат покани за приятелство на млади момичета); получаване на обидни забележки, преувеличаване на пунктуална грешка в онлайн публикация; раздразнение от случилото се в онлайн игра. Едно от момичета споделя, че понякога се чувства наистина пристрастена към социалните медии и е толкова свикнала да скролва постове, снимки и видеоклипове, че това отнема прекомерно много от времето ѝ. Друго момиче разказва за безпокойството, което изпитва, когато публикува онлайн: "Това, което ме притеснява, е най-вече какво мислят приятелите ми за мен и дали в резултат на някоя публикация няма да си помислят нещо лошо за мен. Много често това ме тревожи, защото премислям поста, постоянно проверявам кой го е видял, кой го е харесал. И ако някой, го е видял, но не го е харесал, започвам да се притеснявам защо това е така."

Всички участници в интервюто смятат, че положителният им опит в интернет е определено надвошава отрицателния. Едно момичета демонстрира много висока степен на самосъзнание за въздействието на социалните медии върху живота ѝ. Тя споделя, че внимателно следи влиянието на социалните медии върху себе си и когато усети, че социалните медии започват да оказват предимно негативно влияние (напр. отнемат твърде много време, притеснява се твърде много защо някой не е харесал снимка или публикация, премисля коментари и т.н.), временно деактивира профили си.

Участниците в интервюта разсъждават също и върху поверителността и безопасността си в интернет. Всички участници демонстрират висока степен на информираност и внимание по отношение на данните, които споделят онлайн. Повечето от тях са следвали съветите на родителите си относно настройките за поверителност и са се консултирали с тях, когато са се съмнявали дали да предоставят определени данни. Едно от момичетата описва своя подход така: "Понякога не съм сигурна до каква степен разбирам поверителността в интернет и винаги, когато се чувствам несигурна или се съмнявам, се обръщам към майка ми и тя ми обяснява. По този начин се уверявам, че не споделям твърде много лична информация". Двама

участници са били особено поучавани от родителите си за това как се събират лични данни и как те могат да бъдат използвани по вреден начин. Едно от момчетата споделя, че с възрастта е започнало да разбира по-добре какво е подходящо и какво е неподходящо (твърде лично) да се публикува онлайн. Основните опасения, свързани със споделянето на информация, изразени от участниците в интервютата, включват: кражба на самоличност онлайн; проследяване до физически адрес (вкъщи, в училище) от някой с лоши намерения - застрашена физическа безопасност; изнудване за пари или за да правят, както им се каже; заплахата от някои уебсайтове, които могат да инсталират злонамерен софтуер и да откраднат данни или да контролират камерата на компютъра. Петима от шестимата участници поддържат профилите си поверителни и заключени, тъй като искат да защитят информацията си от непознати лица. Една от участничките отбелязва, че въпреки че не споделя никаква лична информация онлайн, се страхува, че информация за нея може да бъде събрана непряко, например чрез проучване на нейните приятели-последователи, някой може да научи в кое училище учи. Един от участниците, споделя че е променил предпочитанията си от заключен към отворен акаунт заради допълнителните функционалности, които това предоставя, за да популяризира своя подкаст. По-голямата част от интервюираните са склонни да използват истинските си имена онлайн, само един участник се чувства по-удобно да използва псевдоним. Един от участниците заявява, че прави разграничение между приложенията - истинското си име използва във Viber и Discord, тъй като познава лично всички хора, с които общува там, а за публичните сайтове, онлайн игрите и т.н. използва прякори, тъй като предпочита да не разкрива лична информация, когато това не е необходимо. Половината от участниците заявяват, че имат само по един акаунт в една социална мрежа, докато другата половина уточняват, че са създали няколко активни акаунта в Instagram. Вторият акаунт е представен като резервен акаунт, в случай че нещо се случи с основния акаунт (хакнат, изтрит, паролата не може да бъде възстановена и т.н.), за да не се налага да се започва изграждането на профила от нулата и да има източник за възстановяване на данните. При едно от момчетата вторият профил е бил пазен в тайна от родителите му, като е използван главно за чат, а не за публикуване на съдържание. Едно от момчетата споменава, че е модерно да имаш 2 профила в Instagram - един достъпен за всички и един за наистина близки приятели. "Знаеш, че си близък приятел с някого, ако той сподели и двата си профила с теб". – добавя тя.

Опасения относно публикациите на други хора. Половината от участниците отбелязват, че нямат никакви притеснения относно публикувано от други онлайн съдържание, адресирано към тях, и заявяват, че всеки има право да има собствено мнение. Останалите споделят притеснения относно (индивидуални или групови) снимки, включващи и тях, на които те самите не се харесват и не искат да бъдат публикувани онлайн, и специално са помолили за това. Само една участничка споделя колко разстроена се е почувствала от негативните коментари под селфи, което е публикувала и впоследствие изтрила.

Участниците в интервютата споделят и своя опит като свидетели или странични наблюдатели на кибертормоз. Всички участници в интервютата, с изключение на един, са били свидетели на някаква форма на кибертормоз, но не са се намесили. Едно от интервюираните момичета заявява, че е виждала постоянни негативни коментари от едни и същи хора под постове на своя приятелка. Също така тя е била изненадана колко много обидни коментари са били оставени под постове на известни хора, които тя следва. Друга участничка описва как е станала свидетел на системни коментари, изпълнени с омраза, от една група хора към други хора. Те редовно проверявали новите публикации на лицето и ги коментирали, напр. в едно видео в Tik-Tok авторът на видеото само обяснил мнението си, но бил нападат в коментарите. Друг участник заявява, че често е ставал свидетел на кибертормоз онлайн, и посочва случаи като: публикуване на неприлични снимки онлайн без разрешението на лицето (3 участници споделят подобни истории), изключване от групи, защото администраторът не харесва конкретното лице, клюки и разпространяване на неверни слухове. Едно от момчетата разказва историята на свой приятел, който неволно публикувал в интернет неприлична снимка, която била видяна от всички в училището, и в резултат на реакцията на съучениците си бил принуден да напусне училището няколко месеца по-късно. Друг участник дава пример за действията на свои съученици - те правят тайни снимки на други хора, обработват ги във фотошоп и ги публикуват онлайн без тяхното съгласие или знание. Имало е конкретен случай със снимки на учители, обработени с фотошоп и разпространени в многобройни групи във Viber, за да бъдат осмивани от учениците.

Участниците в интервютата разказват и за участието си в кибертормоз като жертва и/или извършител: Четирима от участниците заявяват, че никога не са били

обект на каквато и да е форма на кибертормоз. Други двама участници са имали опит като жертви на кибертормоз. Едно от интервюираните момчета, споделя, че е публикувало свое селфи в Instagram и под него е получило множество негативни коментари от съучениците си, което я е притеснило. В резултат на това тя е изтрила снимката. Едно от интервюираните момчета заедно с група свои приятели е било системно обиждано онлайн от друга група момчета. То игнорирало обидните коментари, които се отнасяли пряко до него, но винаги реагирало в защита, когато някои от приятелите му били нападани. На по-късен етап, когато конфликтът вече е отшумял, е потърсена подкрепа от училищен учител, но реакцията му не е счетена за адекватна, което е разочаровало ученика, обърнал се към него. Нито един от участниците в интервютата не признава да е извършвал кибертормоз умишлено.

Всички участници категорично заявяват, че кибертормозът е проблем.

Аргументите за това са много сходни - има определени групи хора, които са по-уязвими - наивни или лесни за манипулиране, податливи на тормоз, емоционално нестабилни, в състояние на депресия и т.н., които много по-лесно могат да станат жертва на кибертормоз и това може да доведе до сериозни последици като емоционални и психологически увреждания или дори по-лошо.

СРЕДСТВА ЗА ЗАЩИТА, ПРИЛАГАНИ ОТ УЧИЛИЩАТА, НАУЧНИ ПРЕПОРЪКИ, ПОДХОДИ, ПОДКРЕПЯНИ ОТ ВЛАСТИТЕ, ПРИЗНАТИ НАЙ-ДОБРИ ПРАКТИКИ

В тази част ще направим преглед на институциите, които предоставят средства за правна защита/подкрепа. По-конкретно ще се спрем на официалните точки за контакт (горещи линии), линиите за помощ и онлайн общностите.

Официални точки за контакт или горещи линии

Официалните точки за контакт или горещите линии са местата, където лицата могат да докладват за случаи на (кибер)тормоз (онлайн или офлайн), като тези места са упълномощени или разполагат със средства да направят нещо по отношение на този докладван инцидент.

№ 1	
Име на точката за контакт	Министерство на вътрешните работи (Главна дирекция "Борба с организираната

	престъпност")
Директна връзка	https://www.gdbop.bg/bg/contacts
Кратко описание	Специализирано звено на Министерството на вътрешните работи
Кой управлява точката за контакт?	Министерство на вътрешните работи
Канал за комуникация с точката за контакт	Уеб форма за контакт
Тази точка за контакт за специфичен вид тормоз ли е предназначена (кибер тормоз и/или традиционен тормоз)?	Не
Само за кибертормоз ли е предназначена тази точка за контакт?	Не
Само за традиционен тормоз ли е предназначена тази точка за контакт?	Не
Анонимна ли е тази точка за контакт?	Не
... ако се изисква идентичност до каква степен?	Изискват се имена, телефонен номер и имейл.
Време за отговор на точката за контакт	Не е известно
Кой може да докладва за тормоз?	Жертви, учители, преподаватели, случайни свидетели, други

№ 2	
Име на точката за контакт	Българската полиция
Директна връзка	https://www.mvr.bg/gdnp
Кратко описание	Жертвите и страничните наблюдатели могат да подават сигнали за всички видове насилие, включително онлайн тормоз, насилие, заплахи и дискриминация.
Кой управлява точката за контакт?	Българската полиция
Канал за комуникация с точката за контакт	Назначен телефонен номер, електронна поща, лично в полицейските управления
Тази точка за контакт за специфичен вид тормоз ли е предназначена (кибер тормоз и/или традиционен тормоз)?	Да
Само за кибертормоз ли е предназначена тази точка за контакт?	Не

Само за традиционен тормоз ли е предназначена тази точка за контакт?	Не
Анонимна ли е тази точка за контакт?	Не
... ако се изисква идентичност до каква степен?	Име, телефонен номер, адрес
Време за отговор на точката за контакт	Не е известен
Кой може да докладва за тормоз?	Жертви, учители, преподаватели, случайни свидетели, други

№ 3	
Име на точката за контакт	Национална система 112 към Министерство на вътрешните работи
Директна връзка	https://www.mvr.bg/112
Кратко описание	Всички случаи на насилие се докладват на телефон 112.
Кой управлява точката за контакт?	Министерство на вътрешните работи
Канал за комуникация с точката за контакт	Назначен телефонен номер, уеб контактна форма
Тази точка за контакт за специфичен вид тормоз ли е предназначена (кибер тормоз и/или традиционен тормоз)?	Да
Само за кибертормоз ли е предназначена тази точка за контакт?	Не
Само за традиционен тормоз ли е предназначена тази точка за контакт?	Не
Анонимна ли е тази точка за контакт?	Не
... ако се изисква идентичност до каква степен?	Единствено телефонен номер
Време за отговор на точката за контакт	Веднага
Кой може да докладва за тормоз?	Жертви, учители, преподаватели, случайни свидетели, други

Линии за помощ

Този раздел е посветен на линиите за помощ на деца. Линията за помощ на деца е телекомуникационна и информационна услуга, включително в интернет, предназначена за деца. Линията за помощ на деца предоставя преки услуги, включително, но не само: консултиране, насочване и активно изслушване.

№ 1	
Име на линията за помощ	Национална линия за помощ за деца 116111
Директна връзка	https://116111.bg
Кратко описание	Децата могат да се свържат с Националната линия за помощ, за да говорят за всичко, което ги вълнува, с консултанти или с връстници. Те могат да оставят анонимно съобщение чрез онлайн формуляр. Отговорът ще бъде публикуван във форума.
Кой управлява линията за помощ?	Държавна агенция за закрила на детето към Министерство на труда и социалната политика
Канал за комуникация с линията за помощ	Назначен телефонен номер, уеб форум, електронна поща
Това специфична линия за помощ за тормоз (традиционен и/или кибертормоз) ли е?	Да
Само за кибертормоз ли е предназначена тази линия за помощ?	Не
Само за традиционен тормоз ли е предназначена тази линия?	Не
Анонимна ли е тази линия за помощ?	Да
... ако се изисква идентичност, до каква степен?	
Време за реакция на телефонната линия за помощ	Веднага. На имейлите се отговаря в рамките на 3 дни.
Кой може да съобщи за тормоз?	Жертви, учители, родители, странични наблюдатели

№ 2	
Име на линията за помощ	Зона закрила
Директна връзка	https://animusassociation.org/programi-uslugi/zona-zakrila/
Кратко описание	
Кой управлява линията за помощ?	Фондация Асоциация Анимус

Канал за комуникация с линията за помощ	Назначен телефонен номер
Това специфична линия за помощ за тормоз (традиционен и/или кибертормоз) ли е?	Да
Само за кибертормоз ли е предназначена тази линия за помощ?	Не
Само за традиционен тормоз ли е предназначена тази линия?	Не
Анонимна ли е тази линия за помощ?	Да
... ако се изисква идентичност, до каква степен?	
Време за реакция на телефонната линия за помощ	Веднага
Кой може да съобщи за тормоз?	Жертви, свидетели на тормоз

№ 3	
Име на линията за помощ	Български център за безопасен интернет
Директна връзка	https://www.safenet.bg/bg/
Кратко описание	Центърът предоставя подкрепа и съвети за деца, родители и учители относно безопасността в интернет и е член на Европейската мрежа на центровете за безопасен интернет и на Международната асоциация на горещите линии INHOPE
Кой управлява линията за помощ?	Фондация "Приложни изследвания и комуникации", Асоциация "Родители", Рекламна агенция DeConi
Канал за комуникация с линията за помощ	Специално назначен телефон, онлайн чат, уеб форум, имейл
Това специфична линия за помощ за тормоз (традиционен и/или кибертормоз) ли е?	Да
Само за кибертормоз ли е предназначена тази линия за помощ?	Да
Само за традиционен тормоз ли е предназначена тази линия?	Не
Анонимна ли е тази линия за помощ?	Да
... ако се изисква идентичност, до каква степен?	
Време за реакция на телефонната линия за помощ	Веднага. На имейлите се отговаря в рамките на 3 работни дни.

Кой може да съобщи за тормоз?	Жертви, учители, родители, странични наблюдатели, други
Допълнителни бележки	Линията е активна е само в работни дни от 10:00 – 18:00 ч.

Онлайн общности

Този раздел е посветен на онлайн общностите. **Онлайн общността** е място, където връстниците могат да си помагат и да се подкрепят в моменти на стрес или трудности. Затова тези общности се различават от линиите за помощ, където професионалисти (или образовани доброволци) взаимодействат с младежите. Онлайн общностите могат да съществуват например в социалните медии или в онлайн форум.

№ 1	
Име на общността	Насилие и тормоз в училище
Линк	https://www.facebook.com/groups/147211462117549
Кратко описание	Facebook група от директори, учители и психолози, работещи по проблемите на насилието и тормоза
Кой управлява общността?	не е известно
Канал за комуникация	Facebook
Това специфична общност за помощ при тормоз (традиционен и/или кибертормоз) ли е?	Да
Само за кибертормоз ли е предназначена тази общност?	Не
Само за традиционен тормоз ли е предназначена тази общност?	Да
Анонимна ли е общността?	Не
... ако се изисква разкриване на идентичност, до каква степен?	
Групата частна или публична е?	Публична
Кои използва общността?	Учители
Въздействие (брой лакове, последователи, друг показател)	1377

№ 2	
Име на общността	Национална мрежа за децата
Линк	https://www.facebook.com/nmdbg
Кратко описание	Национална мрежа за децата работи за общество, в което всяко дете има свое семейство и се радва на най-добрите възможности за живот и развитие. Съществува хармония между секторните политики за детето и семейството и правата и благосъстоянието на децата са гарантирани.
Кой управлява общността?	Неправителствена организация
Канал за комуникация	Facebook
Това специфична общност за помощ при тормоз (традиционен и/или кибертормоз) ли е?	Не
Само за кибертормоз ли е предназначена тази общност?	Не
Само за традиционен тормоз ли е предназначена тази общност?	Не
Анонимна ли е общността?	Не
... ако се изисква разкриване на идентичност, до каква степен?	
Групата частна или публична е?	Публична
Кои използва общността?	Учители, родители
Въздействие (брой лакове, последователи, друг показател)	71 167

№ 3	
Име на общността	Детство без насилие
Линк	https://www.facebook.com/DetstvoBezNasilie/
Кратко описание	Обединение „Детство без насилие“, включва 19 граждански организации и представители на академичния сектор, които заедно работят за изграждане на нулева толерантност към насилието над деца в нашето общество.
Кой управлява общността?	Неправителствена организация
Канал за комуникация	Facebook
Това специфична общност за помощ при тормоз (традиционен и/или кибертормоз) ли е?	Да

ли е?	
Само за кибертормоз ли е предназначена тази общност?	Не
Само за традиционен тормоз ли е предназначена тази общност?	Не
Анонимна ли е общността?	Не
... ако се изисква разкриване на идентичност, до каква степен?	Facebook
Групата частна или публична е?	Публична
Кои използва общността?	Учители, родители
Въздействие (брой лакове, последователи, друг показател)	2131

№ 4	
Име на общността	Бодрози - реакция при случаи на домашно насилие над деца
Линк	https://www.facebook.com/bodrozi/
Кратко описание	Facebook страница за реакция при случаи на домашно насилие над деца
Кой управлява общността?	Неправителствена организация, Институт по социални дейности и практики
Канал за комуникация	Facebook
Това специфична общност за помощ при тормоз (традиционен и/или кибертормоз) ли е?	Да
Само за кибертормоз ли е предназначена тази общност?	Не
Само за традиционен тормоз ли е предназначена тази общност?	Да
Анонимна ли е общността?	Не
... ако се изисква разкриване на идентичност, до каква степен?	Facebook профил
Групата частна или публична е?	Публичен
Кои използва общността?	Учители, родители, свидетели на насилие
Въздействие (брой лакове, последователи, друг показател)	484

№ 5	
Име на общността	АнтиНасилие България
Линк	https://www.facebook.com/againstviolencebg/
Кратко описание	Facebook страница за случай на насилие
Кой управлява общността?	Асоциация “Деметра”, Генерална дирекция за борба с организираната престъпност, Неправителствена организация (НПО)
Канал за комуникация	Facebook
Това специфична общност за помощ при тормоз (традиционен и/или кибертормоз) ли е?	Да
Само за кибертормоз ли е предназначена тази общност?	Не
Само за традиционен тормоз ли е предназначена тази общност?	Да
Анонимна ли е общността?	Не
... ако се изисква разкриване на идентичност, до каква степен?	Facebook страница
Групата частна или публична е?	Публична
Кои използва общността?	Учители, родители, свидетели на тормоз
Въздействие (брой лакове, последователи, друг показател)	630

Информационни центрове

Информационните центрове са места, където хората могат да намерят информация за определенията, видовете и стратегиите за справяне с (кибер)тормоза. Тези центрове обикновено препращат потребителите и към линии за помощ или официални точки за контакт.

№ 1	
Име на информационен център	Киберпрестъпност
Линк	http://www.cybercrime.bg/bg
Кратко описание	Специализирано звено към българската полиция
Кой управлява информационния център?	Министерство на вътрешните работи
Информационният център специално за борба с тормоза или е предназначен (традиционен и/или кибертормоз)?	Да

Специално за кибертормоз ли е предназначен информационният център?	Да
Специално за тормоз ли е предназначен информационният център?	Не

№ 2	
Име на информационен център	Български център за безопасен интернет
Линк	https://www.safenet.bg/bg/
Кратко описание	Центърът предоставя подкрепа и съвети за деца, родители и учители относно безопасността в интернет. Той е член на Европейската мрежа на центровете за безопасен интернет и на Международната асоциация на горещите линии INHOPE
Кой управлява информационния център?	Фондация "Приложни изследвания и комуникации", Асоциация "Родители", Рекламна агенция DeConi, Неправителствена организация (НПО)
Информационният център специално за борба с тормоза или е предназначен (традиционен и/или кибертормоз)?	Да
Специално за кибертормоз ли е предназначен информационният център?	Да
Специално за тормоз ли е предназначен информационният център?	Не

№ 3	
Име на информационен център	Зона Закрила
Линк	https://animusassociation.org/programi-uslugi/zona-zakrila/
Кратко описание	Център за помощ на жертви пострадали от насилие
Кой управлява информационния център?	Фондация Асоциация Анимус, неправителствена организация
Информационният център специално за борба с тормоза или е предназначен (традиционен и/или кибертормоз)?	Да
Специално за кибертормоз ли е предназначен информационният център?	Не
Специално за тормоз ли е предназначен информационният център?	Не

№ 4	
Име на информационен център	Киберпомощ
Линк	https://cyberhelp.eu/bg/introduction/what_is
Кратко описание	Уебсайт предоставящ информация за кибертормоза
Кой управлява информационния център?	Проект
Информационният център специално за борба с тормоза или е предназначен (традиционен и/или кибертормоз)?	Да
Специално за кибертормоз ли е предназначен информационният център?	Не
Специално за тормоз ли е предназначен информационният център?	Не

Национални кампании

Този раздел е посветен на **националните кампании**. Националните кампании са (поредица от) координирани дейности като плакати, публични изказвания, събития или други подходящи комуникации, които са предназначени за постигане на социална цел. Националните кампании, специално разработени по отношение на (кибер)тормоза, могат да имат за цел: (1) да информират хората за разпространението му, (2) да популяризират определени линии за помощ или точки за контакт, (3) да повишат осведомеността по темата, (4) да насърчат разговор по темата или (5) да се ангажират с превантивни действия за спиране на тормоза.

№ 1	
Име на кампанията	Ден на розовата фланелка
Линк	http://bezstrah.org/2021/02/19/pink-t-shirt-2021/?fbclid=IwAR2AT0qf-4CG8ZYXgulLFYkGoks-VG-v8CogjcCjuuP2GUh-_UX2fkc8cAM https://animusassociation.org/pink-shirt-2019/ https://www.facebook.com/events/417231029340060/?active_tab=about
Основна цел	Повишаване на осведомеността
Комуникационни канали	Facebook, уебстраници
Продължителност	Един ден
Повторяемост	Ежегодно
Организатор/инициатор	Фондация Асоциация Анимус, НПО)

Специални събития	Доброволците се насърчават да носят розови тениски в знак на ангажираност с проблема и усилията да не се допуска тормоз в училище и да изпращат снимки, които да бъдат качени. В инициативата участват много училища.
--------------------------	---

№ 2	
Име на кампанията	Ден на безопасния интернет
Линк	https://www.saferinternetday.org/ , https://www.safenet.bg/bg/novini/486-bulgaria-otbelyaza-sid2021 https://www.youtube.com/watch?v=HTgZfoXr2fI
Основна цел	Насърчаване на безопасността в интернет
Комуникационни канали	Онлайн конференция
Продължителност	1 ден
Повторяемост	Ежегодно
Организатор/инициатор	НПО
Специални събития	Онлайн конференция: https://www.youtube.com/watch?v=HTgZfoXr2fI

№ 3	
Име на кампанията	Кампания: „Училището като сигурно място за децата”
Линк	https://www.facebook.com/safe.school.bg/
Основна цел	Насърчаване на безопасността в училище
Комуникационни канали	Facebook страница
Продължителност	постоянно
Повторяемост	постоянно
Организатор/инициатор	Институт по социални дейности и практики, НПО

№ 4	
Име на кампанията	Dress yourself!!!
Линк	https://nova.bg/news/
Основна цел	Насърчаване на безопасността в интернет
Комуникационни канали	TV, Vbox7
Продължителност	не е известно
Повторяемост	Еднократна кампания
Организатор/инициатор	Български център за безопасен интернет, НПО
Допълнителен коментар	Кампания иницирана от учениците

№ 5	
Име на кампанията	Обучителна програма за деца "Киберскаут"
Линк	https://www.safenet.bg/bg/iniciativi/173-cyberscouts
Основна цел	Насърчаване на безопасността в интернет
Комуникационни канали	Интернет, училищни кампании и обучение
Продължителност	не е известно
Повторяемост	Годишно
Организатор/инициатор	Български център за безопасен интернет, НПО

Налични ресурси в България:

Ресурси за УЧИТЕЛИ:

1. Интерактивни уроци "Превенция на виртуалното и реалното насилие чрез интерактивно обучение в училище". Основната цел на интерактивните уроци е да помогнат на учениците да осъзнаят, разберат и да се предпазят от рискове и насилие, както онлайн, така и офлайн. Обучението има за цел да подобри уменията на учителите за провеждане на интерактивни уроци въз основа на две ръководства, съдържащи общо 44 теми, които те могат да използват в клас.

2. Обучение "Овластяване на бащите, овластяване на децата" Редица проучвания показват, че децата, чиито бащи участват активно в личностното им развитие, имат по-високи оценки, по-добри социални умения, по-адаптивни са и се радват повече на времето, прекарано в училище. Това обучение има за цел да подобри знанията на участниците за значението на фигурата на бащата в живота на детето, да помогне на учителите да развият по-добри умения за работа с бащите и да им помогне да разработят дейности за насърчаване на активното участие на бащите в училищния живот на техните деца.

3. Обучение "Деца, родители и учители срещу езика на омразата и дискриминацията". Поради непрекъснатото развитие на мобилните технологии децата от най-ранна възраст се сблъскват с онлайн съобщения и публикации, съдържащи реч на омразата или дискриминационни възгледи. Това обучение има за цел да развие чувствителността на учителите и училищния персонал към дискриминацията и речта на омразата, да повиши уменията им да провеждат интерактивни уроци с

учениците, за да помогнат на младежите да развият своите културни и социални умения, както и да увеличат участието на родителите в училищния живот на техните деца.

4. Планове на уроци за учители за всички възрастови групи.

<https://www.safenet.bg/bg/materiali#%D0%BF%D0%BB%D0%B0%D0%BD%D0%BE%D0%B2%D0%B5-%D0%B7%D0%B0-%D1%83%D1%80%D0%BE%D1%86%D0%B8>

5. Готови презентации в подкрепа на учителите -

<https://www.safenet.bg/bg/materiali#%D0%BF%D1%80%D0%B5%D0%B7%D0%B5%D0%BD%D1%82%D0%B0%D1%86%D0%B8%D0%B8>

6. Наръчник "От дигитална компетентност към дигитално гражданство" -

https://www.safenet.bg/images/sampled/data/files/DMG_Naruchnik_Final.pdf

7. Интернет и ранната сексуализация: Насоки за превантивна работа с деца и младежи за учители и други професионалисти. -

https://www.safenet.bg/images/sampled/data/files/Sexualization_booklet.pdf

8. Наръчник за учители, разработен по проект "Т.А.В.В.У. в интернет" (Threat Assessment of Bullying Behavior in Youth) - на английски и български език –

https://ec.europa.eu/justice/grants/results/daphne-toolkit/file/3036/download_en?token=z73gLo6O

9. Ръководство за борба с кибертормоза, разработено в рамките на проект "Камуфлаж и безопасност във виртуалния свят" (2015-2017 г.) -

<https://www.slideshare.net/InterMediaKT/o5-cyberbullying-guide-short-version-bg>

10. Проект "Look - cybermobbing, sexting, posing, grooming in the everyday life of youth social work" (<http://cyberhelp.eu>) За ежедневната работа са разработени:

- Ролева игра
- Сборник от идеи
- Ръководство за дискусии

11. Проект "Cybermobbing - look!" - предоставя информация и учебни материали за изтегляне относно кибертормоза. (<http://cyberhelp.eu>) В рамките на проекта са разработени:

4 учебни урока с продължителност 45 минути за 3-4 клас

6 учебни урока с продължителност 45 минути за 5-6 клас

4 учебни урока с продължителност 45 минути за 7-8 клас

12. Наръчник за критично мислене и толерантност: методическо ръководство за учители за развиване на критично мислене и толерантни нагласи у учениците.

https://www.safenet.bg/images/sampleddata/files/Handbook_CTT_BG.pdf

13. Младите хора между виртуалното и реалното. Ръководство за учителя.

https://www.safenet.bg/images/sampleddata/Materiali/Mladite_hora_mezhdu_virtualното_i_re_alното.pdf

Учебни материали за УЧЕНИЦИ:

1. Ръководство "Колко знам за интернет? -

https://www.safenet.bg/images/sampleddata/Materiali/Drugiat_rechnik_za_Internet_sm_all.pdf

2. Наръчник "Рисково поведение в интернет" -

<https://www.safenet.bg/images/sampleddata/files/Handbook-peers.pdf>

3. Програма за обучение Cyberscout (за 12-15-годишни). Тази програма за обучение има за цел да запознае учениците с най-често срещаните онлайн заплахи и начините за предотвратяването им, както и да ги научи как да споделят придобитите умения със своите връстници. По време на паралелна сесия техните учители също се запознават с програмата и с начините, по които могат да си сътрудничат с учениците и да им помогнат да организират различни събития за повишаване на осведомеността на останалите ученици относно онлайн заплахите и начините за справяне с тях. Програмата се финансира от Теленор България и се реализира с помощта на Министерството на вътрешните работи.

Налични при поискване тук: <https://www.safenet.bg/bg/iniciativi/173-cyberscouts>

4. "Онлайн рискове и умения за справяне" (за 15-18-годишни):

Усъвършенствано обучение за ученици, които преди това са участвали в

програмата за обучение "връстници обучават връстници" и които искат да задълбочат знанията си за онлайн безопасността.

5. **"Онлайн рискове и отговорно поведение" (за деца на възраст 12-16 години):** Учениците, които вземат участие в това обучение, научават за основните онлайн рискове и за връзката между рисковете и рисковото поведение. Те също така научават къде да докладват и къде да поискат помощ или да потърсят допълнителна информация за онлайн безопасността.
6. **Семинар "Безопасно на улицата, безопасно онлайн" (за деца на възраст 9-11 години):** Това обучение има за цел да научи децата как да използват интернет, като спазват правилата за онлайн безопасност. Семинарът помага на децата да разберат, че безопасното използване на интернет е подобно на безопасността в реалния живот.
7. **Семинар "Бъди приятел онлайн" (за деца на възраст 9-11 години):** Семинарът помага на децата да разберат значението на онлайн и офлайн комуникацията. Те обсъждат какво трябва и какво не трябва да споделят онлайн и с кого, и научават основните правила за общуване с другите.
8. **Семинар "Кой съм аз онлайн" (за 11-14-годишни):** Това обучение помага на младежите да разберат идеята за онлайн идентичност, да помислят за чувствата, които поведението им онлайн може да предизвика у другите, и да преценят какви са възможните последици от това, че не внимават с публикациите и посланията си онлайн.
9. **НЕТИКЕТ - безопасно използване на интернет (за деца от 1-ви до 4-ти клас):** Целта на семинара е учениците да се запознаят с някои основни правила за поведение в интернет и да развият умения за разпознаване на най-често срещаните рискови ситуации в мрежата, да усвоят умения за справяне и преценка на подходящото действие в конкретна ситуация, като например умения за докладване и търсене на помощ.
10. **ОНЛАЙН НАСИЛИЕТО - как да го разпознаем и да се справим с него (за ученици от 5 до 7 клас):** Този семинар се фокусира върху това да помогне на учениците да разпознаят "онлайн тормоза" и да се научат как да го различават от тормоза в училище, да развият знания и умения за справяне със ситуации на онлайн тормоз, какво да правят и от кого да търсят помощ.

11. **СЕКСТИНГ** - какво съдържание създаваме, с кого го споделяме и какви са рисковете (за ученици от 8 до 12 клас): Целта на семинара е учениците да научат какво е секстинг и какви могат да бъдат възможните последствия от него, а самите ученици ще предложат стратегии за избягване на секстинга.

12. **Канал в YouTube, посветен на безопасността онлайн, с повече от 60 тематични видеоклипа** - https://www.youtube.com/channel/UCP0HE1CNa_eX8vSZerey0Q/videos

Всички изброени по-горе програми за обучение се предоставят от служители на Българския център за безопасен интернет по заявка на училищата.

Материали за обучение на РОДИТЕЛИ:

1. **Грамотни деца в цифровата ера - компас за родители:** наръчник за най-често срещаните онлайн опасности и как да ги предотвратим. Връзка към документа в pdf формат: <https://www.safenet.bg/images/sampleddata/files/Parents-Compass.pdf>
2. **Къде сме, когато сме онлайн:** брошурата е предназначена за родители на деца и тийнейджъри. В нея можете да откриете най-актуалните и популярни сред младите хора и тийнейджърите приложения, социални мрежи и игри, както и интересни факти за тях, като например на колко години Facebook позволява на човек да има профил. https://www.safenet.bg/images/sampleddata/files/Kade_sme.pdf
3. **"Рискове и възможности онлайн"** (вечерна сесия за родители): Тази сесия има за цел да подобри уменията на родителите да разпознават онлайн рисковете и признаците на проблемно използване на интернет, както и да насърчи положителното поведение в интернет. Родителите се информират също така къде могат да докладват, да поискат помощ или да намерят допълнителна информация за проблем, с който може да се сблъскат.
4. **Как да не изгубите детето си във виртуалния свят:** Наръчник за родители на деца в предучилищна възраст и начално образование.
https://www.safenet.bg/images/sampleddata/files/Microsoft-Narychnik-za-roditeli_print.pdf

5. **Препоръки за безопасност при дистанционно обучение:** препоръките са важни както за учителите, така и за родителите. Връзка към презентацията: https://www.safenet.bg/images/sampleddata/files/ar_sic_preporuki-za-uchiteli.pdf
6. **"10 мита за "страшния" интернет":** Брошура за родители с най-често срещаните погрешни схващания за децата и онлайн света. - https://www.safenet.bg/images/sampleddata/Materiali/10_mita_za_internet_small.pdf
7. **"Доколко добре познавате мобилните телефони?":** Ръководство за родители за мобилни телефони, мрежи и приложения. - https://www.safenet.bg/images/sampleddata/Materiali/klicksafe_Smart_mobil_2015_BG_5-1.pdf
8. **Ръководство "Готови ли сте да говорите с децата си за интернет":** Брошура със съвети за родители как да общуват открито и конструктивно с децата си за интернет. - https://www.safenet.bg/images/sampleddata/Materiali/Gotovi_li_ste_da_govorite_s_decata.pdf

Други полезни връзки:

- Уебсайт за борба с компютърните престъпления: <http://www.cybercrime.bg>
- Гореща линия за безопасен интернет: <http://web112.net/>
- Национален център за безопасен интернет: <http://www.safenet.bg/>
- Национална линия за помощ за деца: <http://116111.bg/>
- Кибертормоз - брошура за родители, Unicef, 2010 г. (pdf): <https://www.unicef.bg/assets/PDFs/Kibertormozat.pdf>
- Проучване "Тийнейджърите и екранът", 2014 г., McAfee: <http://www.mcafee.com/us/about/news/2014/q2/20140603-01.aspx>
- Конвенция на ООН за правата на детето: <http://sacp.government.bg/za-deca/konvencia-oon-adaptirana/>
- Съвети за преподаване - <https://safer.bg/%d1%81%d1%8a%d0%b2%d0%b5%d1%82%d0%b8-%d0%b7%d0%b0-%d0%bf%d1%80%d0%b5%d0%bf%d0%be%d0%b4%d0%b0%d0%b2%d0%b0%d0%bd%d0%b5/>
- Образователно видео: <https://cyberhelp.eu/bg/videos>

- Подкрепящи материали за педагозите в училищния живот -
<https://cyberhelp.eu/bg/modules/schulalltag>

УЧАСТИЕ НА МЕСТНИТЕ ЗАИНТЕРЕСОВАНИ СТРАНИ В ОСВЕДОМЯВАНЕТО И ПРЕВЕНЦИЯТА НА ТОРМОЗА

Всички участниците в дълбочинните интервюта заявяват, че са получили някаква форма на обучение по темата за кибертормоза. Честотата, продължителността и съдържанието на тези обучения обаче са много различни. Трина от участниците в интервюта са получили обучение в 6. и 8. клас като част от часа на класния ръководител. Уроците са били водени от класния ръководител или от училищния психолог. Други двама участници заявяват, че такива обучителни лекции са се провеждали може би веднъж на учебна година като част от часа на класния ръководител. Един от участниците е посещавал факултативен предмет за кибертормоза в 9. клас, който се е провеждал през цялата учебна година. Часът се е водел от учителя по информационни технологии и по време на занятията учениците са гледали и обсъждали различни видеоклипове, разказващи истории за кибертормоз. Тъй като не е задължителен предмет, занятието не е било много популярно сред учениците. Но тези, които го посещават, го намират за интересен. В резултат на тези обучения всички участници, с изключение на един, заявяват, че се чувстват уверени и добре подготвени за това как да реагират в случай, че се сблъскат с кибертормоз.

Търсене на подкрепа извън училище: Всички участници в интервюта изразяват своята готовност да се обърнат за подкрепа към родителите си извън училище. Двама от участниците заявяват, че в зависимост от сериозността на ситуацията биха могли дори да се обърнат към полицията, ако смятат, че психическото/физическото здраве на тормозеното лице е поставено в сериозна опасност. Нито един от участниците не признава, да е бил изложен на кибертормоз. Също така никой от тях не се е свързвал с телефонна линия за тормоз или обща линия за помощ и не е искал подкрепа от такава гореща линия. Нито един от участниците в

интервютата не е информиран за съществуването на националната телефонна линия за помощ при тормоз.

УЧАСТИЕ НА ВСИЧКИ ЗАИНТЕРЕСОВАНИ СТРАНИ В ОСВЕДОМЯВАНЕТО И ПРЕВЕНЦИЯТА НА ТОРМОЗА

Българският център за безопасен интернет (<https://www.safenet.bg/en/>) функционира от 2005 г. с частичната финансова подкрепа на европейските програми "Безопасен интернет", а от 2014 г. - "По-добър интернет за децата". Той се координира от неправителствената организация Фондация "Приложни изследвания и комуникации" в партньорство с Асоциация "Родители" и рекламна агенция "ДеКони". Основните дейности на Центъра включват:

- обработка на сигнали за детска порнография и компютърна злоупотреба с деца и непълнолетни;
- консултиране по телефон и онлайн канали на деца, непълнолетни, родители и учители в случаи на онлайн инциденти с деца;
- разработване и провеждане на различни обучения за деца, младежи, родители, учители и други професионалисти;
- разработване на различни материали, насочени към повишаване на обществената осведоменост за рисковете за децата, свързани с използването на интернет, социалните мрежи и мобилните устройства, както и за начините за превенция и търсене на помощ.

Центърът е член на европейската мрежа от 30 центъра за безопасен интернет Insafe, както и на Международната асоциация на горещите линии INHOPE, която обединява 43 държави.

Българският център за безопасен интернет поддържа гореща телефонна линия и телефон за помощ за жертви на сексуална злоупотреба и експлоатация на деца в интернет, реч на омразата и кибертормоз срещу непълнолетни. Сигнали могат да се подават чрез онлайн формуляр за подаване на сигнали, по електронна поща, на кратък телефонен номер и чрез платформа за чат в реално време (последните две са активни само в работно време).

Сътрудничеството между училищата и родителите в областта на медийната грамотност и информационните и комуникационните технологии е от ключово значение за ефективното им предаване на децата. Това гарантира, че родителите, както и учителите, говорят в един глас и си сътрудничат за повишаване на осведомеността на децата по въпросите на новите технологии.

Последното проучване в национален мащаб е от 2016 г. Според данните от националното представително проучване "Децата на България онлайн" от 2016 г. **важните тенденции в България са следните:**

- Децата (учениците) използват интернет от по-ранна възраст в сравнение с преди 10 години (2010 г.). 24% от учениците влизат в интернет на възраст 6-6,5 години в сравнение със средна възраст 10 години през 2010 г.
- Децата (учениците) използват интернет по-често от всякога. Запитани колко често използват интернет: 93,4% от децата отговарят, че използват интернет всеки ден (в сравнение с 83% през 2010 г.).
- Децата (учениците) използват интернет на повече устройства от всякога. 80,6 % от анкетираните използват интернет на своя смартфон. Около 60% използват таблети или лаптопи и настолни компютри за достъп до интернет.
- Колкото повече деца използват интернет, толкова повече рискове възникват. Прекарването на повече време в интернет, не прави децата по-грамотни в дигитално отношение. Децата по-често се сблъскват със злонамерено съдържание. Средно 14,6% от анкетираните признават, че през последната година им се е случило нещо лошо, докато са били онлайн. Процентът сред възрастовата група 15-17 години е малко по-висок - 18,6%.
- 1 от всеки 5 деца (20,8%) се е срещало лично с човек, с когото се е запознало за първи път онлайн. Процентът е сходен и при двата пола.
- Социалните мрежи се превърнаха в норма дори за най-младите възрастови групи. 73% от учениците на възраст 9-11 години имат личен профил в социална мрежа. Процентът за възрастовата група 12-14 г. е 92,4%, а за възрастовата група 15-17 г. - 98,10%. Средният процент за всички възрастови групи е 86,6%.
- Високият процент на изцяло публични профили на ученици е много тревожен: 25% (възрастова група 9-11 години), 40% (12-14 години); 31% (15-17 години). Други ученици частично са ограничили достъпа до профила си до опцията

"приятели на приятели могат да видят моя профил". Съответните проценти по възрастови групи са следните: 20% (възрастова група 9-11 години), 27% (12-14 години); 38% (15-17 години).

- За децата е трудно да определят истинността на информацията в интернет. Общо 48,1% признават, че не могат лесно да проверят дали нещо, публикувано онлайн, е вярно.
- Родителите стават все по-либерални. 75% от родителите позволяват на децата си да гледат видеоклипове онлайн, 60,9% позволяват на децата си да споделят снимки, музика и видеоклипове онлайн, 68% позволяват на децата си да свалят музика и филми, 67% от родителите позволяват на децата си да използват социалните мрежи. Родителите рядко правят неща заедно с децата си онлайн и децата не споделят с тях, когато имат проблем онлайн. Те предпочитат да говорят с приятелите си. Над 80% от анкетираните споделят, че предпочитат да потърсят съвет от приятел.

СРАВНЕНИЕ НА ПОДХОДИТЕ И ЛИПСВАЩИ ПОДХОДИ

(Кибер)тормозът е сериозен проблем в България. Съществуват някои специфични предизвикателства:

- **Образователните програми вече са много интензивни; има много малко време за странични предмети.** Въпреки че изглежда, че децата прекарват много време в училище и следователно има достатъчно време да се повдигат теми, свързани с тормоза и кибертормоза, в действителност образователните програми вече са много натоварени. Въвеждането на нови теми, свързани с онлайн безопасността и цифровата грамотност, не е лесна задача.
- **Учителите се чувстват неуверени и недостатъчно подготвени да преподават по темата.** Много учители се чувстват неудобно да преподават теми, свързани с дигиталната грамотност или киберсигурността (тъй като самите не се чувстват добре подготвени и уверени в областта на цифровите технологии). В много случаи учениците превъзхождат в уменията си учителите дори за най-лесните дигитални задачи. Важно е учителите да бъдат убедени, че преподаването на морал, етика и емпатия е също толкова важно за дигиталните компетентности, особено по отношение на превенцията на тормоза. Подкрепата на външни

участници, като например неправителствени организации, работещи в областта на киберсигурността или по-специално на кибертормоза, също може да бъде от полза за училищата и учителите, особено когато те не са съвсем уверени в знанията си за киберсигурността. Неправителствените организации могат също така да предоставят полезни актуални материали на учителите, които желаят да добавят тези теми в своите програми.

- **Учителите признават, че е необходимо да въведат темата в часовете си, но срещат трудности при подготовката или достъпа до подходящи материали по темата.**

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Подкрепата на Европейската комисия за изготвянето на този документ не представлява одобрение на съдържанието му, което отразява единствено възгледите на авторите, и Комисията не носи отговорност за използването на съдържащата се в него информация.